

AIDS **NYT**56

Sundhedsstyrelsen
AIDS-sekretariatet

MAJ

1992

Danmarks Natur- og Lægevidenskabelige Bibliotek
Nørre Allé 49, DK 2200 København N.

0902 - 5375

200005426838

- AIDS-udstilling på TeknoVision
- Synspunkt og kommentar om sikker sex
- Kontakt-opsporing: Tillid, samarbejde og motivering af HIV-positive
- Evaluering: Humor i AIDS-oplysning

SYNSPUNKT

Nuanceret oplysning

FOTO: ALEA-PRESS

AIDS-Nyt bringer i dette nummer en artikel, hvor Landsforeningen for Bøsser og Lesbiske kritiserer, at budskaberne i Sundhedsstyrelsens oplysningsindsats har været for upræcise, og at de giver falsk tryghed. Hvis man blot anvender »sikker sex - hver gang«, er der ingen smitterisiko, mener Landsforeningen.

Det er velbegrundet, at budskabet om sikker(e) sex har fået en central plads i forebyggelsen. Hvis man konsekvent anvender sikker sex, behøver man ikke i et løst forhold på sengekanten at overveje, om det nu er tiden at bruge sikker sex. Man kan ikke altid vide, om ens partner har en særlig risiko for at være smittet, og man kan ikke se det. Brug af kondom kræver øvelse, men det kan læres, så man ikke fumler i de situationer, hvor der er en smitterisiko. Sikker sex beskytter også mod andre, og hyppigere, seksuelt overførbare sygdomme, herunder klamydia-infektion. Og der er beskyttelsen mod uønsket graviditet. Så der er mange gode grunde til at bruge »sikker sex«.

Men man må gøre sig klart, at brug af kondom ved samleje ikke giver 100 % sikkerhed mod smitte-

overførsel. Det giver den bedst mulige sikkerhed, hvis man har samleje med en HIV-smittet. Men det er helt sikkert, at man ikke bliver smittet, hvis ens partner ikke er det. Motivationen til at anvende sikker sex afhænger bl.a. af den enkeltes opfattelse af sin risiko, og folk skal have et realistisk grundlag til at foretage denne risiko-vurdering.

Derfor skal sundhedsmyndighederne give »forbrugervejledning« om i hvilke situationer og i hvilke miljøer, risikoen for smitteoverførsel er størst. Naturligvis kan det være vanskeligt at afgrænse de højrisiko situationer, hvor smitterisikoen er reel. Der er ikke vandtætte og synlige skodder mellem på den ene side de miljøer, hvor smitten primært er udbredt, og på den anden side resten af samfundet. Men kendskab til sin partner, hvor mange partnere man har, og i hvilke miljøer man finder dem, spiller en rolle for den enkeltes smitterisiko.

Hvis man som seksuelt aktiv lever i et gensidigt, monogamt parforhold, og begge altid har gjort det, er der ingen risiko for at blive smittet. Men en stor del af befolkningen, herunder mange unge, lever ikke i stabile parforhold. Den enkelte må overveje, på hvilken måde forekomsten af HIV skal påvirke tilværelsen. I nogle miljøer er smitterisikoen så stor, at man skal anvende sikker sex hver gang, vel vidende at det ikke er ensbetydende med 100 % garanti. Men det er utroværdigt at hævde, at risikoen er den samme i alle situationer, og at epidemien kun kan bremses, hvis alle seksuelt aktive altid anvender »sikker sex«.

Hvis informationerne ikke nuanceres, tabes troværdigheden.

Såfremt man er vidende om, at man selv eller ens partner er HIV-smittet, vil man formentlig mere konsekvent holde sig til »sikker sex«. Også viden om at man har været i en situation, hvor der var en reel smitterisiko, vil påvirke den enkeltes adfærd. Mange bliver først klar over, at de er smittede, når HIV-infektionen giver alvorlige symptomer flere år efter smittetidspunktet. Blandt andet derfor er øget satsning på kontakt-opsporing vigtig, ikke mindst i de situationer og miljøer, hvor man ikke er så opmærksom på risikoen for HIV-smitte. Som eksempel på hvordan kontakt-opsporing kan tilrettelægges, bringer dette AIDS-Nyt en artikel om, hvordan den gribes an på Rudolph Berghs Hospital i København.

Niels Peter Rothgardt
Sekretariatsleder

NOTE

Fakkeltog i seks danske byer

Den 17. tog i se dem, d daritet syge. S tog i K mens d i Aalbc blev h byer v

Tekno- Vision og AIDS

FOTO: ALEA-PRESS

På verdensplan var over 16.000 blevet smittet med HIV, da TeknoVision havde haft åbent i fire dage.

- Hva, er der virkelig en om dagen, der bliver smittet med HIV i Danmark? Jeg troede, det var en om ugen, siger Thomas, 24 år, elev på Københavns Tekniske Skole.

Han dyster med kammeraten, Steffen på 20, på computerspillet LabyAIDS, som er en del af AIDS-udstillingen i TeknoVision - Københavns sommervartegn i form af gangbroer og pavilloner fra Tivolis hovedindgang til Ingeniørhuset i Vester Farimagsgade.

Steffen vandt spillet og syntes, det var sjovt, selv om han svarede forkert på ca. 1/5 af spørgsmålene.

Thomas: - Det er godt, informativt og ikke for indviklet. Og så er alle jo vilde med computerspil.

På udstillingen er der også opstillet nogle videoskærme, hvor man selv kan taste sig ind på den video, man gerne vil se. Man kan bl.a. se en række videoer fra kampagner i perioden 1987-92.

Der er også plancher med faktaoplysninger om HIV og AIDS i Danmark og i resten af verden - med en stor digital-tæller, der hvert 20. sekund registrerer, at der nu er blevet smittet endnu en person med

HIV i verden. Tælleren kører under hele udstillingen, og var fire dage efter åbningen allerede oppe på over 16.000!

Udstillingen er produceret for Sundhedsstyrelsen, Københavns Kommune og Statens Seruminstitut med støtte fra Forsikringsselskaberne i Danmark. TeknoVision har åbent hver dag kl 10-20 frem til 30. august. Entré for voksne: 50 kr. j-mil

NYT I NOTER

Modeshow og auktion

Cirkusbygningen i København var d. 24. maj ramme om et stort mode- og underholdningsshow til fordel for AIDS-patienter. Der var til lejligheden fremstillet 18 kreationer af kendte modefolk til 18 kendte kvinder. Kreationerne skal sælges på en auktion. Man forventer, at modeshowet ialt vil indbringe ca. 400.000 kr til et »Glædesfond«, hvor AIDS-patienter typisk vil kunne få uddelt 5-7.000 kr. F.eks. til en udlandsrejse eller et TV.

Arbejdspladskonsulent

- Der er godt gang i kampagnen »HIV/AIDS på arbejdspladsen« rundt omkring i landet. Det er mest på offentlige arbejdspladser, der indføres en AIDS-politik for de ansatte, men de private virksomheder er godt med, bl.a. i Nordjyllands og Fyns amter.

Det siger leder af AIDS-INFO Fyn, Paul Madsen, som er Sundhedsstyrelsens nye konsulent på kampagnen. Han står til rådighed for alle amter og udsender bl.a. et nyhedsbrev om kampagnen. Paul Madsen kan træffes hver mandag kl 13.30-15.30 på tlf. 65 91 20 00, og ellers er der telefonsvarer på nummeret. Postadressen er: HIV/AIDS og JOB, Postbox 1188, 5100 Odense C.

Fond mod mandlig prostitution

»Fonden for virke mod mandlig prostitution« blev oprettet i slutningen af 1991. Den har sat sig for at videreføre det sociale og opbyggende arbejde blandt mandlige prostituerede i København - det såkaldte PAF-projekt.

Sigtet er at begrænse skadevirkninger for de prostituerede og forebygge HIV-smitte. Fonden har ingen penge at dele ud af, men vil tværtimod forsøge at skaffe penge til formålet. Lektor Bjørn E. Holstein, Socialmedicinsk Institut, er formand for fonden, og Carsten Damm, Københavns kommunes sociallægeinstitution, er sekretær.

Kontakt-opsporing:

Tillid, samarbejde og motivering af HIV-positive

Som det ene yderpunkt er der manden, der kom med en liste over en del navne og adresser på sine partnere gennem de sidste fem år. Som det andet yderpunkt er der manden, der først var parat til at fortælle konen om sin HIV-smitte efter et halvt år. I starten sagde han, at hun vidste det. Senere viste det sig, at han ikke havde fortalt hende det. Og efter et halvt år tog han hende med til rådgivning og test. Hun var heldigvis ikke smittet.

Det har altid været svært at lave effektiv smitte-opsporing eller kontakt-opsporing i forhold til sex-sygdomme. Man kan aldrig med sikkerhed vide, om patienter selv orienterer partnere, der kan have været udsat for smitte – eller om de oplyser om alle kontakter. Men det er tifold sværere, når det gælder HIV.

På Københavns Venereaklinik på Rudolph Berghs hospital, som hører under Bispebjerg Hospitals afdeling for hud-og kønssygdomme, har man mange erfaringer med rådgivning af HIV-smittede og med kontakt-opsporing.

I forbindelse med CEN/LOK-kampagnen i København ville man gerne give nogle af disse erfaringer videre til de praktiserende læger. 293 praktiserende læger fik indbydelse til at deltage i to-timers seminarer, og 114 meldte sig – 40 pct.

Og ikke mindre end 96 pct. af lægerne var tilfredse med seminaret.

Ikke ved den første samtale

- Vi ved, at praktiserende læger har travlt, så vi var glade for, at de be-

Ca. halvdelen af de HIV-smittede findes hos de praktiserende læger. Foto fra filmen »Et andet liv«.

vægede sig ind til os. Op mod 3/4 af de ca. 100.000 HIV-tests, der tages i Danmark om året, foregår i almen praksis, og her findes ca. halvdelen af de smittede.

- På klinikken på Rudolph Bergh har vi ca. 5.000 HIV-tests om året og finder en HIV-smittet en gang om ugen (50 om året). Så vi ville gerne give vores erfaringer videre til de københavnske læger, siger holdet bag seminarerne: Overlæge Anne-Marie Worm, rådgiverne Hanne Sørensen og Aase Hørner Venegas samt psykolog Mette Sonniks.

- Vi betonedede også vigtigheden af at rådgive dem, der viser sig at være HIV-negative, om sikker sex og om evt. at ændre adfærd.

- Vi tager ikke hul på smitte-opsporingen ved den første samtale. Vi prøver først at bygge et tillidsforhold op. Lige i starten er det de smittede selv og deres egen krise, det handler om.

- Det er altid en læge og en sygeplejerske, der giver svaret på selve testen. Og derefter vil vi gerne præsentere dem for rådgiveren med det samme for at få skabt kon-

takt. Vi giver aldrig skriftlige svar og aldrig telefon-svar – uanset resultatet af testen.

- Det er tidskrævende at give et svar og lave kontakt-opsporing. Det gøres ikke på 10 minutter eller 1-2 samtaler. Vi starter med at give svaret på HIV-testen. Det er det, de er spændte på og venter på. Hvis der f.eks. også er en klamydia-infektion, tager vi det bagefter, eller næste gang. Vi giver dem HIV-svaret direkte og med det samme. Og når der kommer en HIV-positiv er vi forberedte og har tid til at tage os af vedkommende.

Det er jo frivilligt

- Nogle af patienterne er forberedt på svaret. Har haft det på fornemmelsen. Det er især bøsser og stofmisbrugere. Men ellers er der meget forskellige reaktioner. Det er sjældent, at nogen råber og skriger, selv om svaret giver chok og kaos. Nogle bliver stille, og nogle ønsker at smutte med det samme: »Jeg har forresten et møde«. Vi får bagefter at vide, at mange ikke kan hu-

ske ret meget fra den første samtale. Derfor nøjes vi med meget korte og klare budskaber den første gang.

- Vi prøver først og fremmest på at finde ud af, hvor patienten er. Vi snakker ikke behandling og blodprøver med det samme. Vi fortæller, at vi står til rådighed og sørger for, at der bliver aftalt en ny tid indenfor en uge. Samtalen med lægen og sygeplejersken tager ca. en halv time og derefter med en rådgiver en halv til en hel time. Vi fortæller bl.a., at man ikke har AIDS, fordi man er HIV-positiv, og at man ikke dør i morgen. Vi prøver at finde ud af, om de har et socialt netværk, eller om de kommer hjem til en tom lejlighed. Om de har nogen at snakke med om det. Hos rådgiveren sidder man meget lidt hospitalsagtigt over en sodavand eller en kop kaffe, og man kan ryge en cigaret.

- Mange får hurtigt reaktionen: Hvor er jeg selv smittet, og hvem har jeg evt. smittet? Men ellers kan det tage 2-4 samtaler og op til en måned, før vi mere præcist får hul på kontakt-opsporingen, men vi nævner hurtigt, at den er vigtig og hvorfor – dels for at finde ud af hvornår, de selv er blevet smittet og dels for at få stoppet smittespredningen.

Vi taler om ansvarlighed over for sig selv og andre – at de personer, de har været sammen med, får besked. Enten af dem selv eller af os. Så kontakterne selv kan tage stilling til rådgivning og HIV-test.

- Det hele er jo frivilligt. Det er ikke noget, man kan tvinge ud af folk. Derfor baserer vi kontakt-opsporingen på tillid og samarbejde og søger først og fremmest at motivere patienterne.

Hvis vi skriver til kontakter, skriver vi ikke noget om HIV, men at de kan have været udsat for en seksuelt overført sygdom, og at de bør lade sig undersøge hos egen læge eller på en klinik.

Moral uden pegefingre

- Vi kan ikke gøre mere. Vi får ikke tilbagemeldinger fra alle, så vi ved

ikke, om de altid lader sig teste. Vi har fundet kontakter, der var blevet smittet med HIV, men der er heldigvis mange, der ikke er smittet. Vi kan ikke måle vores arbejde i, hvor mange smittede vi finder. Det er ligeså vigtigt at finde kontakter, der ikke er smittet endnu, og at de så kan undgå smitte fremover.

- Hvis HIV-smittede fortsætter med at have mange partnere og med at dyrke usikker sex, kan det være udtryk for, at de er inde i en krise med sig selv, som de ikke kan klare. Så får de tilbudt psykologhjælp i en kortere eller længere terapi. Det er naturligt at have kriser, når man er HIV-smittet, men når man går i stå og ikke kan arbejde med dem på almindelig vis sammen med andre mennesker, kan det være nødvendigt med hjælp. Psykologen taler også med en del, som ikke er HIV-smittede, men er meget bange for at være det, de såkaldte »afraids«.

- På seminarerne med de praktiserende læger talte vi en del om etik i forbindelse med kontakt-opsporing. Lægen skal overholde sin tavshedspligt og kan stå i grænseområder, når patienten foretrækker selv at oplyse kontakter. Det er i dag de færreste patienter, der ikke vil medvirke i en kontakt-opsporing, men når det sker, giver det etiske problemer. Patienten har ikke bare rettigheder, men også en moralsk pligt over for sig selv og andre. Uden løftede pegefingre må vi vise, at det er moralsk forkasteligt at undlade at gøre noget. Samtidig er det vigtigt, at folk tør komme og blive testet, at de ikke skræmmes væk. Det er en balanceakt.

Iøvrigt oplever vi, at de, der bliver indkaldt i forbindelse med en kontakt-opsporing, ofte er tilfredse med, at systemet fungerer.

j-mil

AIDS-opvisning til Thailand ?

Gymnaster fra Roskilde har lavet en gymnastikopvisning over temæt HIV og AIDS. Til toner fra sangeren Prince og gruppen Queen viser gymnasterne en farlig leg – sex uden kondom – og efter opvisningen deler de kondomer ud til publikum. Billedet er taget under urpremieren i påsken på Gymnastik Festival 92 i Herning, men gymnasterne har specielt skabt AIDS-serien, fordi de skal på gymnastikturné til Thailand. Her håber de på at få lov til at vise opvisningen i prostitutions-kvarterer i Bangkok.

NYT I NOTER

AIDS bizide ilgilendiriyormu?

- AIDS-problemet er ikke kun tyrkernes eller danskernes, hollændernes eller russernes problem. Det er blevet til hele verdens problem.

- Sådan siger den berømte tyrkiske skuespiller og komiker, Ilyas Salman, i en ny videofilm til de tyrkiske indvandrere i Danmark, »Vedkommer AIDS os?«

Det er lidt af et scoop, at man har fået denne skuespiller, der i Tyrkiet nærmest svarer til vores Dirch Passer, til at være den gennemgående figur i filmen. Hans opgave, mens han tilsyneladende er på besøg i Danmark en enkelt dag, er at tage rundt og tale med tyrkere om AIDS. Et emne, som dels er tabu og dels affejes med, at det ikke findes blandt tyrkerne.

I sine samtaler med landsmænd og -kvinder forsøger Ilyas Salman at gøre op med disse myter. Han taler med dem på café, restaurant, i fodboldklubben og i hjemmet. Hans budskab er: Vi må være ærlige over for os selv. AIDS vedkommer os, og vi må beskytte os.

Og han kan få Danmarks største indvandrergruppe i tale, fordi tyrkerne elsker ham. Så meget at det under optagelserne var lidt af et problem at holde tyrkiske tilskuere væk. Mange tyrkere vil formentlig se filmen alene på grund af Ilyas Salman. Men filmen er ikke fiktiv. Den består af autentiske samtaler.

Det oplyses iøvrigt i filmen, at der findes mindst 2 HIV-smittede tyrkere i Danmark.

Videofilmen »Vedkommer AIDS os?« er produceret for Sundhedsstyrelsen af KULTURMØDE film og video. Filmen, der varer 25 minutter og har danske undertekster, kan rekvireres på tlf. 35 43 70 71. Filmen distribueres også gennem amscentraler for undervisningsmidler og tyrkiske videokiosker.

En tyrkisksproget folder til filmen indeholder fakta-oplysninger om AIDS. Folderen og en dansk oversættelse kan fås hos Statens Information på tlf. 33 37 92 28.

j-mil

AIDS-video til prostituerede

Prostitution kan være en farlig branche – også når det gælder HIV og AIDS. Og de prostituerede har særlige og anderledes behov, når det gælder oplysning om smitteveje.

Hvordan beskytter man sig selv og kunderne, når man dyrker sex på græsk, fransk, spansk, dansk og svensk... Hvad med sado-masochisme... Urinsex... Og hvad gør man, hvis det værst tænkelige – et sprunget kondom – alligevel sker...

Svarene findes – sammen med en række andre relevante oplysninger – i videoen »AIDS og prostituerede«.

Peter Kamp-Knudsen har lavet filmen for Århus Kommune, som igen har fået støtte fra Socialministeriets prostitutionsprojekt »Daphne«. Og Peter Kamp-Knudsen understreger, at videoens indhold i høj grad bygger på prostitueredes egne spørgsmål om smitteveje. Han har fået adgang til disse spørgsmål via forskeren Hanne Manata, som i 1990 lavede en undersøgelse om prostituerede i Odense.

Sidst, men ikke mindst har en række prostituerede gennemlæst det færdige manuskript og sagt god for både indhold og sprogbrug.

- Det gør, at vi er rimelig sikre på at have ramt rigtigt i forhold til målgruppen, siger Peter Kamp-Knudsen, som til gengæld understreger, at videoen er meget snævert målrettet til de prostituerede.

Videoen vil i løbet af få måneder blive forsøgt distribueret ud til samtlige prostituerede i Århus Kommune. Dels via de kendte mødesteder og dels ved at medarbejdere fra kommunens ungdomscenter direkte vil opsøge alle massageklinikker.

Mens Århus Kommune laver en undervisningsvideo, udsender Fyns Amt skriftligt informationsmateriale til de prostituerede, nemlig pjecen »Gi' ikke AIDS en chance«. Pjecen er lavet af Hanne Manata,

"AIDS-sadece türklerin, danimarkahların, rusların, hollandalıların proplemi değil, bütün dünya insanların proplemi oldu."

og den bygger på de samme temaer som videofilmen, ligesom der i pjecen er brugt billeder fra filmens optagelser.

a-lou

Kondomer til kursuscentre

Den Internationale Højskole og LO-Skolen i Helsingør er to af de syv kursussteder i Frederiksborg Amt, der har sagt ja tak til at få kondomer til kursisterne. Som et led i CEN/LOK-kampagnen i amtet har man henvendt sig til alle kursuscentre for at gøre opmærksom på, at også forældregenerationen i visse situationer kan udsætte sig for en risikoadfærd. Og at det måske ville være en god idé at lægge kondomer frem sammen med sæbe, shampoo og badehætter på kursisternes badeværelser. Eller at der blev opsat kondom-automater på både dame- og herretoiletter.

»Tror I, at mit kursussted er et bordel?« og »Det er et flot initiativ« var yderpunkterne i reaktionerne.

Frankrig: Øget indsats mod AIDS

Med 18.926 registrerede AIDS-tilfælde i april 1992 havde Frankrig ca. en fjerdedel af samtlige i Europa. Desuden regner man med, at der er mellem 80.000 og 200.000 HIV-positive i Frankrig.

Disse alvorlige tal er baggrunden for, at den franske regering på et møde d. 22. april besluttede at øge indsatsen mod AIDS. Regeringen har foreløbig opgivet at indføre obligatorisk testning af værnepligtige og gravide, men vil i stedet tilskynde befolkningen til at blive HIV-testet ved at gøre testen gratis.

Der er afsat 400 millioner FFR ekstra til indsatsen i 1992.

HIV-huset og Kafé Knud

Paraplyorganisationen HIV-Danmark har indrettet et samlings- og værested i København for alle, der er berørt af HIV og AIDS. Stedet har fået navnet HIV-huset, og adressen er Skindergade 26.

-Huset skal ikke være rådgivnings- eller behandlingscenter, men et åbent værested for smittede, pårørende og andre. Der skal bl.a. være plads til gruppe- og kursusaktiviteter, sagde formanden for HIV-Danmark, Ole Morten Nygård, ved åbningen d. 4. maj.

I tilknytning til huset åbnes en ny café - Kafé Knud - som foreløbig har åbent hver torsdag kl 16-22. Den er opkaldt efter aktivisten og socialrådgiveren Knud Josephsen, som døde af AIDS i juli 1991. I

perioden 21. maj - 18. juni udstilles der billeder af Ole Bachman, også død af AIDS, i Kafé Knud.

Ved åbningen fik skuespilleren Anne Marie Helger overrakt årets HIV-pris fra Positivgruppen for sin store indsats i AIDS-arbejdet.

- Jeg har egentlig kun gjort et stykke sorgarbejde for mig selv. At det så er kommet så mange til gavn, er blot en ekstra gevinst, svarede Anne Marie Helger, hvis lillebror døde af AIDS for et par år siden.

Navneprojektet, som laver udstillinger med mindetæpper om AIDS-døde, træffes fremover i HIV-Huset, Skindergade 26, 1159 Kbh. K. og kan træffes på tlf. 33 32 58 61 torsdage kl 19-22.

Skuespilleren Anne Marie Helger fik årets HIV-pris.

FOTO: ALFA-PRESS

Evaluerings:

Humor i AIDS-oplysning – et tveægget sværd

Der har i dansk AIDS-oplysning været almindelig enighed om at undgå skrækkampagner. I stedet er humor blevet anbefalet som virkemiddel, hvilket dog på det seneste er blevet korrigeret til, at informationsindsatsen skal være fornuftspræget, alvorlig og indtrængende.

I forbindelse med den netop afsluttede evaluering af dansk AIDS-oplysning 1987-90 har Sundhedsstyrelsen iværksat en specialundersøgelse om anvendelse af skræk og humor (1.). I en senere artikel vender vi tilbage til til skræk-problematikken. Her er nogle af hovedkonklusionerne om brug af humor.

Det er dansk

Brug af humor i AIDS-oplysning er et særligt dansk (og til dels norsk) fænomen. Generelt synes humor som virkemiddel i sundhedsoplysning kun at have haft lille bevågenhed internationalt, og der foreligger kun få undersøgelser af humors effekt i reklame og oplysningsvirksomhed.

I den offentliggjorte litteratur peges på, at humoristiske virkemidler synes at fremme opmærksomheden om et budskab. Desuden kan humors underholdningsværdi medvirke til, at opmærksomheden fastholdes. Humor synes anvendeligt som middel til at synliggøre information. Der peges endvidere på, at modtagere distraheres og afvæbnes af den humoristiske form og derfor ikke søger efter modargumentation og kritiske indvendinger.

Med en troværdig afsender kan brug af humor signalere, at et givent problem er under kontrol i en sådan grad, at det kan formidles på

Svømmehallen og Hamlet - eksempler på god og dårlig brug af humor.

en velbearbejdet, underholdende måde. Men brug af humor kan også signalere, at man undsiger sit eget budskab («dette problem er så harmløst, at vi kan lave sjov med det»).

Ses der alment på humor som middel til at give et sundhedsfremmende budskab gennemslagskraft hos modtagerne og påvirke dem i holdning og handling, synes humor generelt ikke at være mere fordelagtig end andre virkemidler.

God og dårlig humor

Specifikt har en canadisk evalueringsundersøgelse af et internatio-

nalt udvalg af TV-spots om AIDS vist, at den mest positive vurdering generelt tilfaldt de skandinaviske spots, kendetegnet ved humor. Det var desuden karakteristisk, at personer med risikoadfærd i særlig grad fremhævede disse spots som gode. Vi har undersøgt det nærmere ved at konfrontere et udvalg af unge og nøglepersoner på AIDS-området med nogle af de 23 spots, som i 1988 blev produceret for TV.

Hovedparten af TV-spottene benyttede sketch-genren, der spiller på situationskomik. Det TV-spot, som især fremhæves som oplysningsmæssigt vellykket, er sketchen om svømmehallen. Det indslag, som flest opfatter som problematisk, er Hamlet-parodien.

Svømmehallen

I »Svømmehallen« kommer en kvinde (skuespilleren Kirsten Lehfeldt) ind i bade dragt. Derefter klippes til to mænd i bassinet, der først omfavner og derefter kysser hinanden. Kvinden begynder så febrilsk at iklæde sig beskyttelsesudstyr af forskellig art, indtil livredderen (målmanden Troels Rasmussen) forløser situationen med ordene: »Tænk dig om, man får ikke AIDS af at gå i svømmehallen« (efterfulgt af kampagnens karakteristiske fløjtetema). Til slut tager kvinden beskyttelsesudstyret af, springer smilende i vandet og svømmer hen til de to mænd.

TV-indslaget fremhæves for at håndtere en konkret fordom på en overbevisende måde. Situationen er nok overspillet, men (i modsætning til Ulf Pilgaard i TV-spottet om det offentlige toilet) ikke mere, end at tilskuerne kan identificere sig med den. Forløbet er underholdende uden at bagatellisere problemet. Desuden nævnes, at det er et enestående eksempel på, hvordan man i AIDS-oplysning til almenbefolkningen uddramatisk kan inddrage mænd, der (metaforisk) har sex med mænd.

Hamlet

I Hamlet-parodien siger hovedpersonen (der er kendt som medlem af gruppen Linie 3) de udødelige ord »To be«, hvorefter et kranium med ekko-effekt fortsætter »or not to be«. Hovedpersonen fuldfører citatet med »that's the question« og afslutter indslaget i Leo Mathiesenstil med ordene »but not to me«, idet han (fløjtende) fremviser en pakke kondomer.

De personer, vi har konfronteret med Hamlet-parodien, betragter den som en uheldig sammenblanding af humor og død. Det fremhæves, at ikke alle aspekter af AIDS-problematikken egner sig til formidling af denne art. Medie-produkter af denne karakter »sætter sig mellem to stole«. Det bliver hverken rigtigt morsomt eller tankevækkende.

HIV og AIDS er i sig selv et skræmmende problem, som, uanset i hvilken form problemet formidles, går tæt på den enkeltes grænser.

Det kan derfor tale til humors fordel, at den med sin distance til virkeligheden tilbyder den enkelte modtager mulighed for selv at bestemme, hvor grænserne går, selv at styre aktualiseringen af egen angst og usikkerhed. Men samtidig gør distancen til virkeligheden, at humoristiske problemløsninger får en mere uforpligtende karakter.

Humor synes derfor anvendeligt som en første - eller som en supplerende - indfaldsvinkel i oplys-

ningsarbejdet, når formålet er at nærme sig alvorlige og tabubelagte problemstillinger, at få dem sat i tale og åbne for en bearbejdning. Men på længere sigt kan en humoristisk indfaldsvinkel næppe stå alene.

Anker Brink Lund
Institut for

Kommunikationsforskning
Roskilde Universitetscenter

1: Marianne Uldall Jepsen og Anker Brink Lund: Skræk og humor som virkemidler i adfærdspåvirkende sundhedsoplysning. København: Sundhedsstyrelsen, 1992.

NYE BØGER

Fem bøger til unge om sex

Det kan virke lidt voldsomt: Fem bøger på én gang til unge om sex. Men det er nok ikke hverken forfatterens eller forlagets mening, at den enkelte 13-16 årige skal læse alle fem i ét stræk. Forhåbentlig.

Forfatteren er Janne Hejgaard, lærer og forfatter. Hun har villet give skolerne nogle redskaber til at putte et konkret indhold i de nye, lidt diffuse retningslinjer for seksualundervisning. Og det gør hun godt i et direkte, konkret og lettilgængeligt sprog. Ofte suppleret med brudstykker af interviews med unge om deres egne erfaringer.

Unge bør kunne finde netop den bog, som de har brug for i deres

her-og-nu-situation på såvel folkebibliotekets som skolebibliotekets hylder.

Men bøgerne er også oplagte gaver til fødselsdage og konfirmation. Ingen er så blufærdige over for hinanden, som unge og forældre er det i forhold til sex. Men forældre, tanter eller onkler kan altid forære de unge en bog - uden at komme med for mange kommentarer!

Og så skal den nok blive læst.

j-mil

Janne Hejgaard:

»Kroppen«, 64 sider, 85 kr.

»Kærlighed og sex«, 80 sider, 95 kr.

»Cyklus, graviditet & abort«, 48 sider, 68 kr.

»Prævention«, 56 sider, 78 kr.

»Sex og sygdom«, 64 sider, 85 kr.

Forlaget Modtryk.

Jo mere vi er sammen

KOMMENTAR af Søren Skov, informationsmedarbejder i Landsforeningen for Bøsser og Lesbiske.

Det er ikke hvor mange, man elsker, men hvordan man gør det, der betyder noget for spredningen af HIV.

HIV smitter seksuelt. Det er den kendsgerning, som al debat og oplysning om HIV og AIDS skal bygge på. Sikker sex-råd har til formål at forhindre HIV i at blive overført. Helst med så lille indvirkning på glæden ved sex som muligt.

At bruge kondom, når man boller, og i det hele taget at undgå, at blod, sæd eller skedesekret kommer fra en person og ind i blodbanen på en anden, er den tekniske side af sikker sex. Ved siden af teknikken knæsetter Sundhedsstyrelsen imidlertid rådet om kun at have få, kendte sex-partnere som et sikker sex-råd i sig selv. Landsforeningen for Bøsser og Lesbiske synes, det svarer til det klassiske råd til befolkningen ved atomkraftuheld: Hold Dem inden døre og lyt til radioen.

Det er ikke nok. I modsætning til dette mener Landsforeningen nemlig, at med »sikker sex – hver gang« er der ingen grund til, at man elsker med færrer, end man har lyst til.

Sundhedsstyrelsens argumentation hedder »jo flere skiftende partnere, jo større er risikoen for at møde en mulig smitekilde«. Men denne argumentation er ikke præcis. Det er ikke smitekilden, altså personen, man skal prøve at undgå, men smitteoverførslen. Og de to ting er ikke det samme.

For man kan ikke se på sin partner, om han er smittet, og han ved det ikke nødvendigvis selv. Derimod kan man sørge for, at HIV ikke kan overføres, hvis han – eller man selv – skulle være smittet.

Derfor giver det den enkelte en falsk tryghed, hvis han tror på, at »kendskabet« til hans partnere er en sikkerhedsfaktor. Og det med jo flere, »jo farligere«, det er også et

tvivlsomt argument set fra den enkeltes synspunkt, da det lige så godt kan være den første som den sidste af ens partnere, der er smittet.

HIV smitter seksuelt. Men selv om man ikke må søge en falsk tryghed i det, så er det en kendsgerning, at HIV ikke overføres hver gang en HIV-smittet og en ikke-smittet er sammen seksuelt – heller ikke ved analt samleje uden kondom.

Forudsat at begge parter ikke kender deres HIV-status – hvilket er den interessante situation – så er der samme risiko for overførsel af HIV-virus ved 100 samlejer med den samme partner som ved 100 (engangs)samlejer med 100 forskellige partnere! På den anden side er det jo med HIV ligesom med graviditet – »en lille smule HIV-smittet« er der ikke noget, der hedder. Så man kan aldrig tage chancer.

For det er jo muligt at beskytte sig mod HIV og andre seksuelt overførte sygdomme, som det også har været fremlagt med Anne-Marie Worms undersøgelse, omtalt i AIDS-Nyt nr 53. De prostituerede kvinder i denne undersøgelse har – går man ud fra – rigtigt mange seksualpartnere, men undgår de seksuelt overførte sygdomme ved at tænke sig om og bruge kondom. Gjorde vi alle som disse ludere, så havde virus ikke mange chancer!

Det er mere kompliceret end som så at rådgive folk om, hvor mange partnere de bør have. Der spiller én statistisk forudsætning ind, som er forskellig for gruppen af bøsser og gruppen af heteroseksuelle – i gennemsnit. Det er antallet af HIV-smittede.

Kondomet forhindrer sådan set ikke ret mange heteroseksuelle i at blive HIV-smittet. For der er ikke ret mange smittede i den samlede »pulje« af seksuelt aktive. Så derfor giver det måske en smule mere mening at opfordre heteroseksuelle

(der ikke vil bruge kondomer) til at nedsætte antallet af partnere. De kan måske på den måde – tilfældigvis – undgå de få smittede, der er i »puljen«. Blandt mænd, der har sex med mænd, er risikoen for stor til, at man kan satse på dette tilfælde.

Og så kan man jo ikke skære alle over én kam, hverken bøsser eller heteroer. Man vil sikkert kunne afgrænse grupper af heteroseksuelle, hvor der vil være relativt stor risiko for HIV-smitte – og tilsvarende findes der mange bøsser, for hvem risikoen svarer til »den hjemmegående på heden i Jylland«. For det er ikke den seksuelle identitet, der gør udslaget, men den seksuelle adfærd.

HIV overføres seksuelt, så sex er risikabelt! Men HIV skeler ikke til kvaliteten af forholdet, hvori samlet sker. Eller til hvilket »nummer i rækken« det pågældende samleje er. Det vigtige er derfor at forhindre HIV i at (kunne) overføres, og det gør man med ved hjælp af teknik, altså først og fremmest ved at bruge kondomer.

Rådgivning om partnerantal kan være relevant i et samfund, hvor befolkningen ikke kan dyrke sikker sex – f.eks. hvis der ikke findes kondomer som mange steder i Afrika. Men det er jo langt fra tilfældet i Danmark, hvor problemet snarere er, at en del heteroseksuelle helst ikke vil bruge kondom. Her i landet er der imidlertid ingen vej udenom: Det er til hver en tid kondombudskabet, der er det vigtigste.

Desværre bliver de to forskellige råd opfattet ligestillede og ligeværdige, hvilket giver folk en falsk tryghed. En HIV-smittet kvinde, der fremhæver, at hun blev smittet af sin første kæreste, er blevet »narret« af denne tryghed.

Skulle man give sikker sex-råd ud over den tekniske sex-praktik, så skulle det gå på at begrænse antallet af samlejer, og ikke antallet af partnere! Men sikker sex-råd skal ikke bare være korrekte – altså reelt forhindre HIV i at kunne overføres – de skal også være relevante, det vil sige: De skal være til at leve med! Landsforeningen for Bøsser og Lesbiske har et slogan, som sammenfatter disse overvejelser: Mere sikker sex.

NYE BØGER

Kvindeliv med HIV

Nåh... endnu en interview-bog om at leve med HIV og AIDS. Denne gang dog om kvinder.

Det var den umiddelbare reaktion, men Bodil Moseholms »Kvindeliv med HIV« er med til at synliggøre og fastholde, at sygdommen AIDS først og fremmest handler om mennesker i en tid, hvor den ikke længere er genstand for nyhedens/sensationens interesse. Og hvor danskerne måske er ved at »vænne« sig til, at der bliver smittet et menneske i Danmark hver eneste dag.

Det er konkrete mennesker og deres historie, der påvirker os – i højere grad end statistikker og prognoser. Annoncekampagner og TV-spots m.m. har givet en masse opmærksomhed om AIDS, men det er nok TV-interviewene med mennesker, man mere eller mindre kan identificere sig med, der har gjort størst indtryk på de fleste. Og som måske kan påvirke os til at huske det med »sikker sex«.

En bog som denne sælges måske i et oplag på 2-3.000. Bodil Moseholms syv stærke og tætte samtaler burde derfor også placeres i blade som f.eks. Alt for Damerne, Helse og Samvirke for at nå ud til hundredtusinder af læsere, så vi alle kan erkende, at »HIV og AIDS ikke kun handler om de andre, men også om os«.

Bodil Moseholm:

»Kvindeliv med HIV«,

89 sider, 88 kr. Borgens Forlag.

Kirken og AIDS

- Vi kan finde en masse fællesskab i bøssekrede – men vores kristne identitet kan vi ikke tage med dér. Og går vi til folkekirken – så kan vi ikke tage vores bøsseidentitet med dér...

Sådan fortæller den 41-årige, HIV-smittede og kristne bøsse,

Bjarne, i bogen med den dobbeltbundede titel »HIV i kirken – om sjælesorg og AIDS«. Den er skrevet af den folkekirkelige AIDS-konsulent, kultursociolog Elizabeth Knox-Seith, og præsten Lage Jennervall, som har arbejdet med HIV-smittede i Stockholm.

Bogen indeholder to interviews med bøsser, som er kristne og HIV-smittede, samt et interview med Positivgruppens formand Ronny Söderstjerna om behovet for et bosted for HIV-smittede. Men ellers er det ikke en interview-bog.

De to forfattere søger med baggrund i egne erfaringer (bl.a. fra San Francisco) og læsning af litteratur om AIDS at sætte fokus på kirkens forhold til HIV og AIDS.

De ser AIDS som en udfordring til kirken: – Vor teologi og vore moralforestillinger kommer under lup, og vi tvinges til at tale sammen på nye måder, om ting, der før har

kunnet skjules, skriver de i forordet.

Tykke mure må rives ned, og kirken må vise et mere åbent og modigt ansigt, siger forfatterne, som med bogen håber at åbne en lille flig på klem.

j-mil

Elizabeth Knox-Seith og Lage Jennervall, »HIV i kirken – om sjælesorg og AIDS«, 104 sider, 125 kr incl. porto. Forlaget ANIS, Frederiksberg Allé 10 A, 1820 Frederiksberg C. Giro 9 10 33 25.

Bagside-tal om HIV og AIDS

Fremover vil der på bagsiden af AIDS-Nyt blive præsenteret tal fra såvel AIDS-overvågningen som HIV-meldesystemet.

Siden 1. august 1990 har alle landets læger været forpligtet til at indsende anonymiserede oplysninger om de personer, man måtte finde smittet med HIV. Selv om oplysningerne er anonyme, er systemet opbygget sådan, at den samme person sjældent vil optræde flere gange. Der skal gives oplysninger om bl.a. køn, alder, bopælsamt, risikoadfærd og sandsynligste smittetåde. Efter en revision af systemet pr. 1. februar 1992 er det blevet muligt at sikre, at man får oplysning om alle nyfundne HIV-smittede.

Meldesystemet sikrer således en bedre viden om HIV-smittens udbredelse i befolkningen, end der tidligere har været adgang til. Denne kortlægning af HIV-smittens omfang og udbredelse er dog helt afhængig af hvem og hvor mange, der vælger at lade sig HIV-teste, samt ændringer heri over tid. Dette skal ses i modsætning til de AIDS-anmeldte, hvor man regner med, at alle, der får stillet diagnosen AIDS, anmeldes. Og at få udvikler AIDS, uden at diagnosen stilles.

De personer, som findes HIV-positive for første gang, kan være smittede for ganske nylig eller for mange år siden. De kan være blevet HIV-testet i forbindelse med, at de har udviklet symptomer på HIV-infektion og evt. har AIDS. HIV-meldesystemet giver således ikke mulighed for et sikkert skøn over omfanget af nysmitte.

Anmeldelser af AIDS og oplysninger fra HIV-meldesystemet indsamles og bearbejdes på Statens Seruminstitut.

HIV-tal

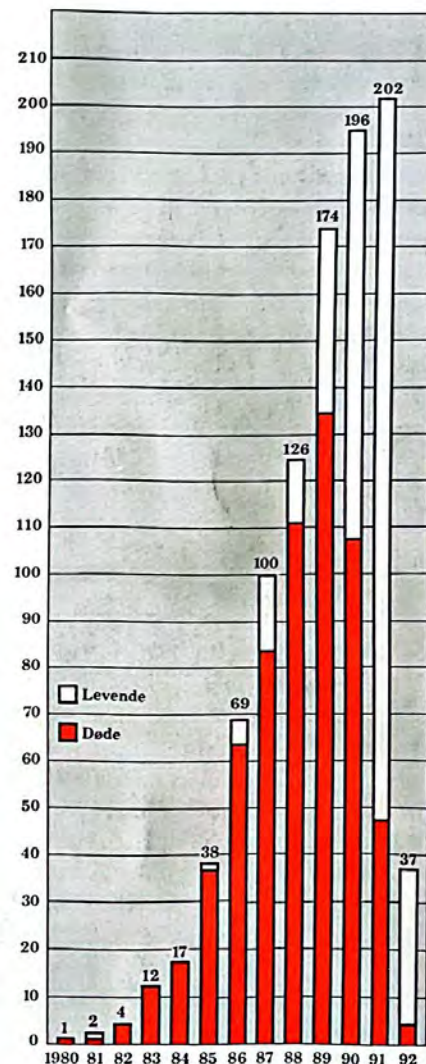
Antal 1. gangs HIV-positive
august 1990 - december 1991

Risiko/ smitemåde	Mænd	Kvinder
Homo/ biseksuel	233	0
Intravenøst stofmisbrug	30	21
Heteroseksuel	77	72
Blodtransfusion	5	0
Fødsel eller graviditet	2	4
Andet/ukendt	19	2
I alt	366	99

AIDS-tal

Anmeldte AIDS-patienter
1980 - 30.04. 1992

Smittet ved	Mænd	Kvinder
Homoseksuel kontakt	741	0
Intravenøst stofmisbrug	34	16
Homoseksuel kontakt og in- travenøst stof- misbrug	10	0
Behandling af blødersygdom	20	0
Blodtransfusion	7	10
Heteroseksuel kontakt	74	31
Fødsel eller graviditet	5	4
Ukendt smitte- måde	24	2
I alt	915	63

AIDS-Nyt udgives af Sundhedsstyrelsen.

Redaktion: Niels Peter Rothgardt (ansv.), Bjørn Knudsen og Henning Jørgensen, AIDS-sekretariatet, journalist Niels Glavind, Bureau 2000 og journalist Jens-Emil Nielsen, Komiteen for Sundhedsoplysning.

Rådgivende redaktionspanel: Læge Jan Gerstoft, Rigshospitalets Epidemifdeling, AIDS-rådgiver Kirsten Madsen, AIDS-linien, læge Else Smith, Statens Seruminstitut og konsulent Jacob Øhlenschläger, Kriminalforsorgen.

Grafisk tilrettelæggelse:
Freddy Pedersen.

Oplag: 21.000 eks.

ISSN 0902-5375

En årgang af AIDS-nyt er på mindst 8 numre af normalt 12 sider. Et årsabonnement tegnes ved at sende 40 kr. til Avispostkontoret, 1535 København V på Gironr. 8 63 79 97.

Adresseændring på levering af AIDS-Nyt sker ved henvendelse til Avispostkontoret, tlf. 33 93 15 35. Ved vedvarende flytning henvendelse til det lokale posthus.

Forside: Fra AIDS-udstillingen på Tekno-Vision.
Foto: ALFA-PRESS.

Nærmere oplysning om AIDS fås hos:
AIDS-Linien, Tlf.: 33 91 11 19
(alle dage 9-23)

AIDS-Info-Fyn, Tlf.: 65 91 11 19
(alle dage 8-24)

AIDS-Info-Århus, Tlf.: 86 13 65 13
(alle dage 19-23)

Grønlandssproget AIDS-linie:
Tlf.: 33 91 47 43

Sundhedsstyrelsens skriftlige AIDS-materiale forhandles af Statens Information, Postboks 1103, Nr. Farimagsgade 65, 1009 København K.

Køb af matr.: Tlf.: 33 37 92 28

Ekspedition af gratis materialer:
Tlf.: 33 37 92 00